

OM SOCIALDEMOKRATIETS RYK TIL VENSTRE.

Det hænder, at man øjner en mulighed for gennem en økologisk undersøgelse at underbygge en påstand eller aflive en myte, der har sin oprindelse andetsteds. Udgangspunktet er i så fald gerne et ræsonnement af typen: Hvis dette er rigtigt, må man vente, at Y forekommer i de samme distrikter som X. Det drejer sig altså her om en deduktion, og man vil bemærke, at situationen er en ganske anden, end hvor man hengiver sig til de efterrationaliseringer af økologiske sammenhænge, som har fået mange kredse inden for socialforskning (og i øvrigt også inden for de biologiske fag) til at stille sig noget skeptisk over for denne analyseform. Den art af slutninger, som det er nærliggende og farligt at drage ud fra et økologisk materiale, har gerne formen: Når X medfører Y, må Y skyldes X. Som eksempel på den første art af slutninger kan man forestille sig en kræftforsker, der har fået mistanke om, at lungekræft foruden af cigaretrykning også kan fremkaldes af motoruddunstninger. Han slutter, at hvis dette er rigtigt, burde lungekræft være mindre udbredt i Venedig end i andre større byer. Når dette viser sig at være tilfældet, har han fået sin mistanke bestyrket. Risikoen for, at han skulle ramme ved siden af, er naturligvis betydelig ringere i dette tilfælde, end hvis han fandt en korrelation mellem antallet af motorkøretøjer og forekomsten af lungekræft og heraf sluttede, at det nok var uddunstningerne, der spillede en rolle.

Her skal vi se på et primitivt eksempel fra vælgeradfærden. Efter 1966-valget var der megen tale om, at Socialdemokratiet var rykket til venstre. Statsminister Krags udtalelse om at man skiftede standpunkt blev holdt i frisk erindring gennem det følgende år af oppositionspresen, og begivenhederne på venstrefløjen foregik under vælgerbefolkningens store opmærksomhed. Resultatet var, at vælgerne kan formodes i januar i år at være gået til valgstederne med en temmelig stærk fornemmelse af, at Socialdemokratiet havde bevæget sig til venstre, og at hovedskellet måtte trækkes mellem arbejderpartierne og de øvrige partier.

Hvorledes kan en sådan bevægelse tænkes at give sig udslag i et økologisk materiale? Formentlig på den måde, at SD ville tendere mod at vinde stemmer fra partierne til venstre for sig selv, og afgive stemmer på sin egen højrefløj. Dette er naturligvis et stærkt forenklet billede, og forudsætter, at en hel række andre faktorer ligger nogenlunde fast: at vælgerne optræder, som om de befandt sig på en venstre-højre akse, at deres position på denne akse har et mål af stabilitet, at de øvrige partier ikke samtidig skiftede position, og meget mere.

Disse forudsætninger kan have svigtet i større eller mindre udstrækning, men i dette tilfælde vil man umiddelbart vente, at mulighederne for at konstatere bevægelsen er til stede, fordi SD rummer en betydende del af vælgerbefolkningen, og fordi standpunktsændringen blev så kraftigt indprentet i vælgerbefolkningens bevidsthed.

Tænker man sig, at SD erobrer stemmer fra SF og kommunisterne, vil det være naturligt at antage, at SD's gevinst står i et vist positivt forhold til det antal stemmer, der i det hele taget kan vindes på dette område, dvs. SF's og DKP's stemmetal i 1966. Og tænker man sig, at SD afgiver stemmer på sin højrefløj, kan man forsøgsvis antage, at dette stemmetab står i et vist positivt forhold til SD's egen styrke i 1966. Således kommer man til den hypotese, at SD's nettogevinst ved det sidste valg vil være en voksende funktion af styrken af SF+DKP i 1966, og en negativ funktion af SD's egen styrke i 1966, når valgdataene nedbrydes på geografiske områder. Det bedste valgresultat for SD forskydningsmæssigt venter vi herefter at finde i områder, hvor SF og DKP stod stærkt og SD svagt i 1966, og det dårligste valgresultat i områder hvor SF og DKP stod svagt og SD stærkt i 1966. Vi skal søge bekræftelse for dette i valgdataene.¹⁾

Et overblik over disse sammenhænge får man ved at gruppere de 23 amts- og storkredse i et firfelt efter de to angivne dimensioner, og derpå beregne et simpelt (uvejet) gennemsnit af SD's forskydning for hver af de fire grupper:

		SF's + DKP's styrke 1966					
		Lav (3-6%)		Høj (7-28%)		Ialt	
SD's styrke	Lav (30-39%)	-4.3	(6)	-4.0	(6)	-4.2	(12)
1966	Høj (40-47%)	-5.7	(4)	-3.6	(7)	-4.3	(11)
	Ialt	-4.9	(10)	-3.8	(13)	-4.3	(23)

Note. Tallene i parentes angiver antal amts- eller storkredse.

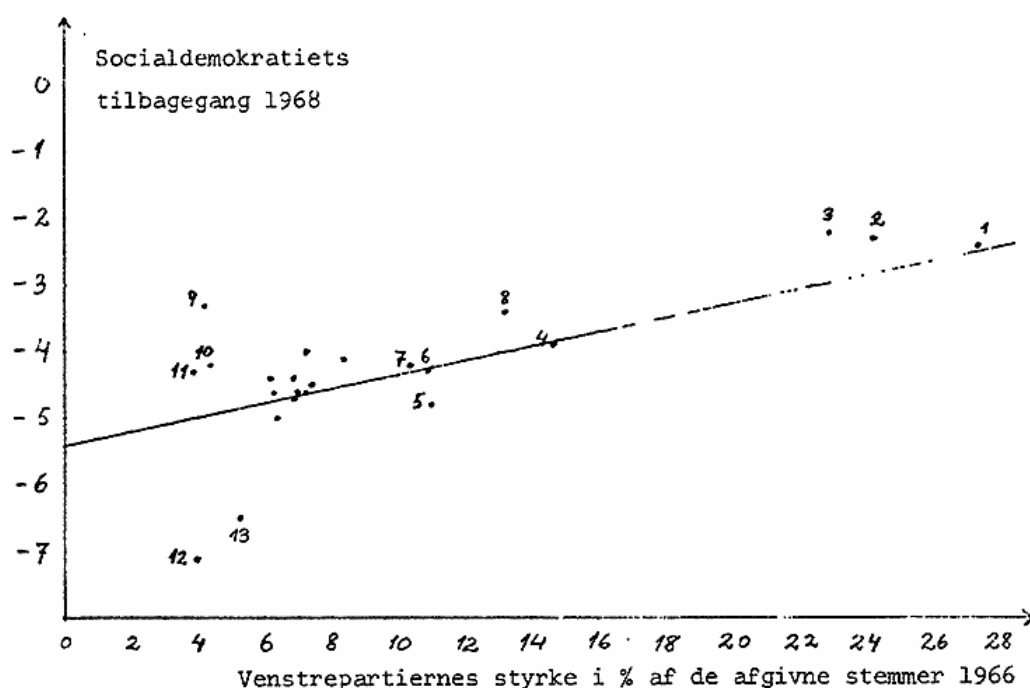
Som det fremgår, er der en tydelig tendens til, at SD ikke er gået så stærkt tilbage i den gruppe, hvor SF og DKP stod stærkt, som i den anden gruppe (jvf. ialt-linjen). Derimod er der ingen tendens til sammenhæng mellem SD's styrke og forskydning (jvf. ialt-søjlen). Det viser sig, at den sidstnævnte sammenhæng har forskellig retning, alt efter om venstre-

1) Alle tal for partiernes forskydning og styrke er her i procent af de afgivne stemmer, eftersom kildematerialet (Stat.Efterretn. 1968/7) bringer dem i denne form. En opgørelse i pct. af de stemmeberettigede ville til dette formål have været at foretrække.

partierne stod stærkt eller svagt. Ganske vist er SD gået mest tilbage i de fire amtskredse, hvor SD stod relativt stærkt og SF+DKP relativt svagt - det drejer sig om Haderslev, Bornholm, Randers og Præstø. Men hvor venstrepartierne stod stærkt er sammenhængen omvendt. SD har klaret sig bedst i de kredse, hvor arbejderpartierne som helhed stod stærkt.

Korrelationskoefficienterne, beregnet på det samme materiale, giver et talmæssigt billede af disse grader af sammenhæng. De simple korrelationskoefficienter, der svarer til randtallene, er $+0.73$ for sammenhængen mellem SD's forskydning og venstrepartiernes styrke, og på -0.15 for sammenhængen mellem SD's forskydning og samme partis styrke. Dette kan sammenlignes med signifikansgrænserne, der ligger på 0.41 for 5% niveauet og 0.54 for 1% niveauet. Med andre ord, sammenhængen med SF+DKP's styrke er signifikant positiv, mens den anden sammenhæng ikke er signifikant.

De partielle korrelationskoefficienter er dem, der måler graden af sammenhæng med den ene uafhængige variabel når den anden holdes konstant. Det er således dem, der vedrører hypotesen. De er på $+0.78$ hvad angår sammenhængen med venstrepartiernes styrke, og -0.39 hvad angår sammenhængen med SD's styrke. Når der tages hensyn til venstrepartiernes varierende styrke, bliver den negative sammenhæng med SD's styrke således betydelig bedre, men den når stadig ikke op på 5% niveauet, der i dette tilfælde ligger på 0.42 . SD's styrke synes således at være en noget upålidelig indikator for partiets tilbagegang, og den del af hypotesen, der angår tabet på SD's højrefløj, støttes kun i ringe grad af materialet. Det er tænkeligt, at SD's styrke i et område er et u hensigtsmæssigt mål for størrelsen af partiets højrefløj, men det er ikke hensigten her at komplicere modellen. I stedet skal de allerede fundne sammenhænge inspiceres nærmere.

Gruppering af udvalgte amter:

Hovedstaden:

1. Søndre storkreds
2. Østre storkreds
3. Vestre storkreds

Vestjylland:

9. Thisted Amt
10. Viborg Amt
11. Ringkøbing Amt

Store Provinsbyer m.v.:

4. Københavns Amt
5. Frederiksborg Amt
6. Odense Amt
7. Ålborg Amt
8. Århus Amt

Andre:

12. Haderslev m.fl. amter
13. Bornholm

"Klumpen" af ikke-nummererede punkter viser de resterende amters placering.

Regressionsligningen: $y = 0.1155 x - 5.4228$; $r = 0.39$

Ovenstående diagram viser sammenhængen mellem venstrepartiernes styrke 1966 (x-akse) og SD's forskydning 1966-68 (y-akse). De største tab har SD lidt i Haderslev, Bornholm og Hjørring amtskredse; tabet her ligger på 5-7% af de afgivne stemmer. Dette harmonerer med, at venstrepartiernes styrke her er temmelig ringe, 4-6% af de afgivne stemmer. Det ses imidlertid, at der er andre amtskredse, hvor venstrepartierne stod lige så svagt eller svagere, nemlig Ringkøbing, Viborg og Thisted amtskredse; her havde SF og DKP tilsammen omkring 4% af stemmerne i 1966, således at der her ikke skulle være meget at hente for SD. Alligevel har SD i disse amtskredse klaret sig relativt godt ved januar-valget med tab på 3-4% af de afgivne stemmer. Her er det, at SD's egen styrke bidrager til at forklare forskellen i stemmetab. Socialdemokratiet stod i 1966 særlig svagt i de tre nordvestjyske amtskredse (30-33% af de afgivne stemmer), mens det stod noget bedre i Haderslev amtskreds (42%), på Bornholm (46%) og i Hjørring amtskreds (38%). I det nordvestjyske område har der således heller ikke været meget at sætte til af for SD.

Ved højere x-værdier findes denne tendens ikke, snarere tværtimod. I intervallet fra 9 til 14% venstreparti-styrke finder man de nordsjællandske amtskredse (Københavns og Frederiksborg) sammen med de store provinsbyers amtskredse (Århus, Odense og Ålborg). De to nordsjællandske amtskredse havde imidlertid lavere socialdemokratisk styrke i 1966 (34% af de afgivne stemmer) end de store provinsbyers amtskredse (40-41%), men til trods herfor har SD klaret sig bedre i de store provinsbyer.

Helt for sig står hovedstaden. De tre storkredse er præget af særlig stor SF- og DKP- styrke, og særlig ringe socialdemokratisk tilbagegang.

Denne isolerede beliggenhed i et hjørne af diagrammet er øjensynlig stærkt medvirkende til den snævre korrelation mellem venstrepartiernes styrke og SD's forskydning. Udelader man de tre storkredse og beregner korrelationskoefficienterne for de 20 amtskredse for sig, bliver de partielle korrelationskoefficienter +0.44 for sammenhængen med venstrepartiernes styrke, og -0.41 for sammenhængen med SD's styrke. 5% niveauet ligger ved 0.46, hvorfor ingen af de to led i hypotesen støttes særlig godt af materialet.

For hovedstadsområdet vedkommende kan man gå ned til de enkelte opstillingskredse for at undersøge de postulerede sammenhænge. Det viser sig herved, at de to uafhængige variable, SD's styrke og venstrepartiernes styrke, er så nært indbyrdes korrelerede, at det ikke er muligt at udskille fire grupper af kredse som i foranstående firfelt. Når de to bestemmende faktorer viser en udpræget tendens til at følges ad, kan man naturligvis ikke adskille virkningen af den ene fra virkningen af den anden; ligegyldigt hvilken af dem man fastlægger, vil den anden synes at være virkningsløs. Alt hvad vi i dette tilfælde kan konstatere, er at SD's forskydning er positivt forbundet med venstrepartiernes styrke ($r=+0.61$), eller alternativt, med SD's egen styrke ($r=+0.59$). Begge koefficienter er signifikant positive, idet 1% niveauet ligger på 0.56.

Konklusionen af dette enkle eksempel på hypoteseprøvning ved økologiske metoder bliver således, at Socialdemokratiets forskydning ved januar-valget har vist sig i det store og hele at være positivt forbundet med SF's og kommunisternes samlede styrke ved 1966-valget. Dette harmonerer med forestillingen om Socialdemokratiets erobringer "til venstre". Hvad angår det formodede tab på højrefløjens er det kun i områder med ringe venstreparti-styrke, at det gennemgående materiale støtter denne forestilling. Da hypotesen om Socialdemokratiets ryk til venstre her er udformet således, at den forudsætter, at begge tendenser kunne konstateres, må den anses for faldet. For fuldstændigheds skyld tilføjes det, at det herved ikke er vist, at rykket til venstre ikke kan konstateres ad andre veje. Blandt andet kunne man forestille sig talløse andre udtryk for størrelsen af SD's højrefløj.